

Sygn. akt I C 36/20

WYROK CZĘŚCIOWY W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 września 2020 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie – I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący sędzia Przemysław Jagosz

Protokolant prac. sąd. Natalia Indyka

po rozpoznaniu w dniu 7 września 2020 r., w Olsztynie, na rozprawie,

sprawy z powództwa **A. P. i W. P.**

przeciwko **Bankowi (...) S.A. w W.**

o ustalenie

oddala powództwo o ustalenie nieważności zawartej między stronami umowy o kredyt hipoteczny z dnia 8 lutego 2008 r., nr KH/ (...).

Sygn. akt I C 36/20

UZASADNIENIE

Powodowie żądali ustalenia, że umowa o kredyt hipoteczny, jaką zawarli z pozwanym Bankiem w dniu 8.02.2008 r., jest nieważna,

a ewentualnie,

zasądzenia od pozwanego na ich rzecz kwoty **57 692,45** zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 20.11.2019 r. (wezwanie do zapłaty odebrane 12.11.2019 r. z 7 dniowym terminem zapłaty k. 51) do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu wskazali, że:

- a) zawarli z pozwanym umowę kredytu indeksowanego do waluty szwajcarskiej jako konsumenci,
- b) umowa zawiera postanowienia niedozwolone w zakresie § 2 ust. 2 i § 7 ust. 1, w których zastrzeżono dla pozwanego prawo do jednostronnego i niczym nieograniczonego kształtowania kursu waluty szwajcarskiej służącej do określenia wysokości zobowiązań stron,
- c) skutkiem zastrzeżenia niedozwolonych postanowień powinno być ich wyeliminowanie z umowy, a ponieważ określają one główne świadczenia stron umowa nie nadaje się do wykonania, co powoduje niemożność jej wykonania i upadek,
- d) umowa jest nadto nieważna, gdyż takie ukształtowanie postanowień waloryzacyjnych narusza istotę stosunku prawnego, jakim jest umowa kredytu, wobec czego umowa jest sprzeczna z art. 58 § 1 i art. 353¹ Kodeksu cywilnego (k.c.) oraz art. 69 ust. 1 ustawy – Prawo bankowe,

e) gdyby jednak uznać umowę za ważną, wyeliminowanie postanowień niedozwolonych skutkowałoby uznaniem, że strony łączy umowa kredytu w walucie polskiej poddanego oprocentowaniu według wskazanego w niej wskaźnika LIBOR,

f) przy takim ujęciu aktualizuje się roszczenie ewentualne o zwrot kwot nadpłaconych przez powodów w toku dotychczasowego wykonania umowy; otrzymali bowiem w ramach kredytu 202 000 zł, a spłacili 31 392,55 CHF (112 902,83 zł) kapitału kredytu oraz 15 551 CHF (50 143,64 zł) tytułem odsetek, zatem więcej niż byłiby obowiązani, przy czym dokładne wyliczenie w tym zakresie wymaga opinii biegłego.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości, zaprzeczając, aby którekolwiek z postanowień umowy miały charakter niedozwolony, gdyż zostały sformułowane w sposób jasny i precyzyjny, a nadto żądanie powodów nosi znamiona nadużycia prawa podmiotowego (art. 5 k.c.) i nie zasługuje na ochronę.

(odpowiedź na pozew i dalsze pisma procesowe)

Sąd ustalił, co następuje:

W świetle twierdzeń stron i niekwestionowanych przez nie dokumentów oraz zeznań świadków i samych powodów za bezspornie wykazane można uznać, że:

1. Powodowie i pozwany Bank podpisali umowę kredytu hipotecznego z dnia 8.02.2008 r. (umowa k. 14-19).
2. Powodowie podpisywali umowę jako konsumenci.
3. Umowa została podpisana na podstawie wniosku kredytowego, w którym kwotę wnioskowanego kredytu (wraz z prowizją) powodowie oznaczyli w walucie polskiej (200 000 i 2 000 PLN), a jako walutę kredytu wskazali walutę szwajcarską (CHF) z okresem 360 miesięcy spłaty (k. 141).
4. Przy składaniu wniosku powodowie podpisali oświadczenie, że są świadomi ryzyka związanego z możliwością zmiany oprocentowania w przypadku zmiany stopy referencyjnej, od której było uzależnione oprocentowanie kredytu, a nadto oświadczenie, że przedstawiono im oferty kredytów w walucie polskiej oraz indeksowanego do waluty obcej, a zdecydowali się na wybór kredytu indeksowanego, mając świadomość ryzyka związanego z możliwością niekorzystnej zmiany kursu walut, w sposób powodujący podwyższenie kwoty kredytu, odsetek i rat wyrażonych w złotych; jednocześnie potwierdzili, że zapoznali się z symulacją kosztów w przypadku niekorzystnej zmiany kursu (por. oświadczenia k. 215-216).
5. W umowie powodowie potwierdzili otrzymanie regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A. i zapoznanie się z nim (§ 1.1).
6. Zgodnie z umową Bank udzielił powodom kredytu w kwocie 202 000 zł (PLN) na zakup spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego (§ 2.1).
7. W § 2.2. wskazano, że kredyt jest indeksowany do CHF, po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z **kursem kupna** CHF według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującego w Banku w dniu uruchomienia kredytu lub jego transzy, z zastrzeżeniem, że zmiany kursów walut w okresie kredytowania mają wpływ na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu oraz raty.
8. Oprocentowanie kredytu ustalono jako zmienne i stanowiące sumę stałej marży oraz stopy referencyjnej LIBOR 3M (CHF) obowiązującej w dniu sporządzenia umowy, zaś zmiana oprocentowania miała następować w cyklu kwartalnym i przyjmować wartość z ostatniego dnia roboczego ostatniego miesiąca poprzedzającego kolejny kwartał kalendarzowy (§ 6).

9. Okres spłaty kredytu ustalono na 360 miesięcy w ratach obejmujących malejącą część odsetkową i rosnącą część raty kapitałowej (§ 7.2).

10. Spłata kredytu miała następować w PLN z zastosowaniem **kursu sprzedaży** CHF obowiązującego w dniu płatności raty kredytu, zgodnie z Tabelą Kursów Walut Obcych Banku (§ 7.1.)

11. Spłata kredytu miała następować przez obciążenie rachunku powodów w pozwanym Banku (§ 7.3).

12. Ani w umowie zasadniczej, ani w regulaminie, który stanowił do niej załącznik nie zdefiniowano Tabeli Kursów, jak również nie wskazano sposobu ustalania kursów służących do określania zobowiązań stron umowy.

13. W § 5 umowy zawarto oświadczenie powodów, że wraz z wnioskiem kredytowym otrzymali pismo „Informacja dla Wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, oparte na zmiennej stopie procentowej” i zapoznali się z nim (por. także treść informacji wskazanej w pkt. 4 wyżej – k. 215-216).

14. Ani przed, ani po zawarciu umowy powodów nie informowano o sposobie ustalania kursów walut w ramach wymienionej wyżej „Tabeli” (por. zeznania powodów k. 511v i nast.).

15. Kredyt w kwocie 202 000 zł został uruchomiony 27.02.2008 r.

16. Jego spłata odbywała się przez obciążanie rachunku powodów w pozwanym Banku wyłącznie w walucie polskiej.

17. Do dnia 27.09.2019 r. z tego tytułu pobrano z rachunku powodów kwotę 112 902,83 zł tytułem spłaty rat kapitału kredytu oraz kwotę 50 143,64 zł tytułem spłat rat w części odsetkowej, tj. łącznie 163 046,47 zł.

18. Zgodnie z § 8 umowy powodowie mogli dokonywać wcześniejszej spłaty kredytu za wcześniejszą dyspozycją ze wskazaniem, czy ma ona skrócić okres kredytowania z zachowaniem miesięcznych rat, czy też ma zmniejszyć wysokość miesięcznych rat z zachowaniem okresu kredytowania.

19. W § 8.4 regulaminu wskazano, że w przypadku kredytu w walucie obcej kredytobiorca może zastrzec w umowie, że Bank będzie pobierał ratę spłaty z rachunku w walucie, do której kredyt jest indeksowany, o ile ten rachunek jest dostępny w ofercie Banku. W § 3.1 i 2 regulaminu wskazano jednak, że kredyt jest udzielany w PLN, może natomiast być indeksowany kursem waluty obcej.

20. W toku postępowania powodowie oświadczyli, że akceptują i znają możliwe konsekwencje upadku umowy, tj. obowiązek zwrotu całej kwoty, jaką uzyskali faktycznie od Banku, co najmniej w części niepokrytej dotychczasowymi wpłatami (por. k. 512).

Sąd zważył, co następuje:

1. Przedmiotem głównego roszczenia powodów było ustalenie nieważności umowy kredytu zawartej z pozwanym Bankiem, zaś przedmiotem roszczenia ewentualnego - aktualizującym się na wypadek nieuwzględnienia żądania dotyczącego nieważności umowy - zwrot nadpłaty, do jakiej miało dojść w wyniku stosowania przez Bank niedozwolonych postanowień umownych i potrącania z rachunku bankowego powodów większych kwot niż te, które byłyby rzeczywiście należne na poczet spłaty kredytu po wyeliminowaniu tych postanowień – potrąceń dokonanych do dnia 27.09.2019 r.

2. Twierdzenie o nieważności umowy powodowie wywodzili z faktu zawarcia w niej niedozwolonych postanowień umownych dotyczących mechanizmu indeksacji kwoty kredytu do waluty szwajcarskiej i związanych z tym przeliczeń kwoty wypłaconej i spłacanej, które to kursy pozwany mógł kształtować dowolnie, a czego skutkiem umowa jest sprzeczna z prawem i zasadami współżycia społecznego.

3. Podstawą do roszczenia ewentualnego było natomiast twierdzenie o nadpłacie, jaka potencjalnie powstałaby w toku dotychczasowej spłaty kredytu, przy założeniu, że umowa zachowuje ważność, lecz zostałyby z niej wyeliminowane niedozwolone postanowienia umowne dotyczące indeksacji do waluty szwajcarskiej. W ocenie powodów wskutek takiej eliminacji umowa stałaby się umową o kredyt udzielony w walucie polskiej i oprocentowany według zmiennej stopy składającej się ze stałej marży i zmiennej stopy bazowej LIBOR (3M).
4. Ponieważ roszczenia wskazane wyżej zostały sformułowane jako ewentualne, rozstrzygać należało o nich w kolejności wynikającej z pierwszeństwa, najpierw o żądaniu ustalenia nieważności, a dopiero w dalszej kolejności i wyłącznie w przypadku oddalenia tego żądania - o żądaniu zwrotu nadpłaty.
5. Dostrzec w tym miejscu trzeba, że wszystkie roszczenia wywodzone były z tożsamej podstawy faktycznej, tj. twierdzenia o niedozwolonym charakterze postanowień umowy w zakresie indeksacji do waluty szwajcarskiej.
6. W tym stanie rzeczy w pierwszej kolejności rozważyć należało, jaki jest charakter umowy podpisanej między stronami i czy wskazywane przez powodów postanowienia miały charakter niedozwolony.
7. Zasadnicze postanowienia umowy w ocenie Sądu spełniają przesłanki z art. 69 ustawy z dnia 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia) i pozwalają na uznanie jej za umowę kredytu bankowego. Znane są bowiem strony umowy, kwota i waluta kredytu (202 000 PLN), cel, na jaki został udzielony (zakup prawa do lokalu), zasady i termin jego spłaty (360 rat miesięcznych, kapitałowo-odsetkowych), wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marży i zmiennej stopy bazowej) oraz inne niezbędne warunki wynikające z art. 69 ust. 2 powołanej ustawy.
8. Oceny tej nie zmienia okoliczność, że kwota udzielonego kredytu miała być indeksowana kursem waluty obcej przez przeliczenie wysokości sumy kredytowej wypłaconej w walucie polskiej na walutę obcą, ustalenie rat spłaty w walucie obcej i następnie przeliczanie wartości konkretnych spłat dokonywanych w walucie polskiej na walutę obcą i odpowiednie do tego określanie wysokości pozostałego do spłaty zadłużenia w tej właśnie walucie (CHF).
9. Art. 358¹ § 2 Kodeksu cywilnego (k.c.) wprost przewiduje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. W orzecznictwie sądowym zgodnie przyjmuje się przy tym, że w omawianym przepisie chodzi o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca (por. wyroki SN w sprawie I CSK 4/07, I CSK 139/17, uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 339/06).
10. Zważywszy, że wniosek kredytowy dotyczył kredytu w walucie polskiej, zaś postanowienia umowy i regulaminu (stanowiącego jej integralną część) wyraźnie wskazują, że Bank udziela kredytu w złotych polskich (por. § 2 umowy, § 2 pkt 19, § 3.1, § 5.16.2 regulaminu), a jego spłata następuje również w tej walucie przez potrącenie należnych rat z rachunku powodów, nie ulega wątpliwości, że strony zamierzały zawrzeć umowę kredytu bankowego w tej właśnie walucie.
11. Umowa stron zawiera zatem elementy przedmiotowo istotne, które mieszczą się w konstrukcji umowy kredytu bankowego, i stanowi jej w pełni dopuszczalny oraz akceptowany przez ustawodawcę wariant, o czym świadczy nadto wyraźne wskazanie tego rodzaju kredytów (indeksowanych i denominowanych) w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b prawa bankowego, na podstawie nowelizacji tej ustawy, które to zmiany weszły w życie z dniem 26.08.2011 r.
12. Jest nadto dopuszczalna na podstawie art. 353¹ k.c., zgodnie z którym strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

13. Jej istota polegała bowiem na stworzeniu przez Bank możliwości wykorzystania przez powodów określonej kwoty pieniędzy w walucie polskiej z obowiązkiem zwrotu w określonym czasie jej równowartości wyrażonej przez odniesienie do miernika w postaci kursu waluty szwajcarskiej, czyli z zastosowaniem tzw. indeksacji.

14. Nie był to zatem w żadnej mierze kredyt udzielany w walucie obcej, niezależnie od tego, a w jaki sposób, z jakich źródeł i w jakiej walucie pozwany pozyskiwał środki na wypłacenie powodowi kwoty kredytu. Bez znaczenia w tym kontekście pozostawał również zapis regulaminu, który dopuszczał w przypadku takiego kredytu zastrzeżenie przez kredytobiorcę, że rata spłaty będzie pobierana z rachunku w walucie, do której kredyt jest indeksowany, o ile taki rachunek jest dostępny w ofercie Banku (§ 8 ust. 4 regulaminu). Postanowienie to nie zmieniało bowiem faktu, że wypłata kredytu była realizowana w PLN, a dotyczyło wyłącznie możliwości spłaty w innej walucie.

15. Ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając wartość zobowiązania kredytobiorcy w stosunku do pierwotnej kwoty wyrażonej w walucie wypłaty, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość jego zadłużenia w tej walucie, a tym samym obniżając wysokość wierzytelności Banku z tytułu spłaty kapitału kredytu w stosunku do kwoty wypłacanej.

16. W konsekwencji trudno uznać, aby konstrukcja umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej była sprzeczna z prawem (zwłaszcza, że art. 69 prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym od 26.08.2011 r. wprost wspomina o tego rodzaju kredytach) lub zasadami współżycia społecznego, skoro ryzyko takiego ukształtowania stosunku prawnego obciąża obie strony.

17. Dodać trzeba, że powodowie mieli możliwość oceny tego ryzyka, gdyż potwierdzili otrzymanie stosownej informacji w tym zakresie. Wyłącznie w ich gestii pozostawało natomiast, czy się z nią zapoznali. Nie ulega natomiast wątpliwości, że stworzono im możliwość oceny skutków związanych z takim ryzykiem.

18. Nie ma również przeszkód, by strony w umowie określiły sposób ustalania kursu dla uniknięcia wątpliwości na tym tle w toku wykonywania umowy. Zamieszczenie postanowień w tym zakresie samo w sobie nie narusza zatem przepisów prawa, zasad współżycia społecznego, ani nie jest sprzeczne z naturą zobowiązania kredytowego.

19. Ustalony w umowie z konsumentem sposób ustalania kursu waluty indeksacyjnej przyjmowanego do rozliczeń umowy może natomiast być przedmiotem oceny, czy nie stanowi postanowienia niedozwolonego.

20. Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Zgodnie z utrwalonym już orzecznictwem „wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem będą klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść”, przy czym uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona wymagałoby wykazania, że „konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego”, a „konkretny zapis był z nim negocjowany” (por. wyrok SA w Warszawie z 14.06.2013 r. w sprawie VI ACa 1649/12 - wyrok SA Warszawa z dnia 14-06-2013 r., z 15.05.2012 r. w sprawie VI ACa 1276/11, wyrok SA w Poznaniu z 6.04.2011 r. w sprawie I ACa 232/11).

21. W związku ze stanowiskiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), zajęтым w wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18 na tle wykładni dyrektywy 93/13/EWG, i podtrzymanym tam poglądem dotyczącym natury klauzul wymiany (indeksacyjnych), które wprowadzając do umów kredytowych ryzyko kursowe, określają faktycznie główny przedmiot umowy (pkt 44 powołanego wyroku), należy przyjąć, że postanowienia w tym zakresie

podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.)

22. W przypadku uznania ich za niedozwolone, a tym samym za niewiążące kredytobiorcę, który zawiera umowę jako konsument, konieczne staje się również rozważenie skutków tego stanu rzeczy.

23. Nie było sporu między stronami, że powodowie zawierali umowę jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c.

24. Przechodząc do oceny postanowień wskazywanych przez nich jako niedozwolone postanowień § 2.2 i § 7.1 umowy, wskazać trzeba, że były zawarte w umowie zasadniczej w zakresie wskazania kursu waluty indeksacji, jaki miał być przyjmowany do rozliczenia umowy – ustalenia wysokości kredytu w walucie obcej po jego wypłacie w walucie polskiej i zaliczania spłat w walucie polskiej na raty w walucie obcej. Zapisy dotyczące rozliczeń znajdowały się również w regulaminie opracowanym przez pozwanego.

25. Wskazane zapisy przewidywały, że wysokość zobowiązania powodów będzie wielokrotnie przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej. Kwota kredytu wypłaconego w PLN miała zostać przeliczona na CHF według kursu kupna tej waluty opublikowanej w bliżej nieokreślonej tabeli obowiązującej w Banku. Następnie raty potrącone w PLN z rachunku powodów miały być przeliczane na CHF według kursu sprzedaży publikowanego w tak samo niezdefiniowanej tabeli.

26. Bezsprene mechanizm (konkretny sposób) ustalania kursu nie został opisany w żaden sposób ani w umowie, ani w regulaminie.

27. Oznacza to, że Bank miał swobodę w zakresie ustalania kursu waluty indeksacyjnej.

28. Nie ulega wątpliwości, że umowa stron została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez Bank. Powodowie mogli wybrać rodzaj kredytu, który najbardziej im odpowiadał, uzgodnić kwotę kredytu w walucie polskiej, natomiast nie uzgadniano z nimi wszystkich pozostałych postanowień, w szczególności nie uzgadniano tego, czy mogą skorzystać z innego kursu waluty niż przyjmowany przez pozwanego. Oznacza to, że pozostałe postanowienia, podobnie jak postanowienia regulaminu (stanowiącego wszak integralną część umowy), nie były uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c.

29. W tym zakresie zbędne było przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków wnioskowanych przez Bank w odpowiedzi na pozew. Żaden z nich nie uczestniczył bowiem przy zawieraniu umowy między stronami, zatem nie miał wiedzy o rodzaju i zakresie przekazywanych im informacji. Żaden z nich nie mógłby zatem potwierdzić, że powodów poinformowano, że mogą negocjować każde postanowienie umowy i regulaminu. Z zeznań powodów natomiast jasno wynika, że takich propozycji lub informacji o takiej możliwości im nie przedstawiano.

30. W tym stanie rzeczy nie ma podstaw do przyjęcia, że postanowienia umowy w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, stanowiącej narzędzie waloryzacji kredytu i wyznaczającej wysokość zobowiązania powodów względem pozwanego, zostały w przypadku umowy stron uzgodnione indywidualnie. Indywidualnego uzgodnienia nie stanowi również przedstawienie przez zawarciem umowy jej projektu i regulaminu, skoro nie towarzyszy temu możliwość ich negocjacji (uzgodnienia), a stworzenia powodom takiej możliwości Bank nie wykazał.

31. Ponieważ powodowie wskazywali, że te postanowienia są niedozwolone, należało rozważyć, czy – skoro dotyczą głównego przedmiotu umowy – są wystarczająco jednoznaczne i czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów.

32. Wskazane postanowienia odwołują się do tabeli pozwanego Banku, której nie zdefiniowano w żaden konkretny sposób i co do której nie wskazano, w jaki konkretnie sposób jest ustalana i jak ustalone są umieszczone tam

kursy walut. To zaś nie pozwala na jednoznaczne określenie zakresu tych postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorcy. Trudno zatem uznać, aby były wystarczająco jednoznaczne.

33. Ponownie podkreślić należy, że kwestionowane postanowienia wskazywały na dwa rodzaje kursów – kurs kupna do ustalenia wysokości kredytu w walucie indeksacyjnej po jego wypłacie w walucie polskiej oraz kurs sprzedaży do ustalenia wysokości środków pobieranych z rachunku powodów w PLN z przeznaczeniem na pokrycie kolejnych rat spłaty wyrażonych w walucie indeksacyjnej.

34. Ponieważ sposób ustalania tych kursów nie został określony w umowie, oznacza to, że mogły być one wyznaczane jednostronnie przez Bank.

35. Na tle tak ukształtowanych postanowień dotyczących kursu waluty, która ma być miernikiem waloryzacji (przeliczania) zobowiązań wynikających z umowy umów kredytu bankowego, utrwalony jest już pogląd, że mają one charakter niedozwolony, gdyż są „nietransparentne, pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron” (por. uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 382/18 i przywołane tam orzecznictwo). Wysokość kredytu w walucie obcej, na którą ma być przeliczony po wypłacie w walucie polskiej, a następnie wysokość, w jakiej spłaty w walucie polskiej będą zaliczane na spłatę kredytu wyrażonego w walucie obcej, zależy bowiem wyłącznie od jednej ze stron umowy.

36. W ocenie Sądu przyznanie sobie przez pozwanego we wskazanych postanowieniach jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy prowadzi do wniosku, że były one sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy powodów w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., oceniane na datę zawarcia umowy (art. 385² k.p.c. – por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17). Takie rozwiązania dawały bowiem Bankowi, czyli tylko jednej ze stron stosunku prawnego, możliwość przerzucenia na powodów całego ryzyka wynikającego ze zmiany kursów waluty indeksacyjnej i pozostawiały mu całkowitą swobodę w zakresie ustalania wysokości ich zadłużenia przez dowolną i pozbawioną jakichkolwiek czytelnych i obiektywnych kryteriów możliwość ustalania kursu przyjmowanego do rozliczenia spłaty kredytu.

37. Bez znaczenia w tym kontekście pozostaje fakt, że w § 8.4 regulaminu przewidziano możliwość zastrzeżenia w umowie, że Bank będzie pobierał ratę spłaty z rachunku w walucie, do której kredyt jest indeksowany (czyli bez przeliczania według swojego kursu kwoty wpłaconej w PLN), o ile ten rachunek jest dostępny w aktualnej ofercie Banku.

38. To bowiem, czy rachunek w danej walucie jest dostępny i jak długo będzie dostępny, nadal pozostawało wyłącznie w gestii Banku, czyli tylko jednej ze stron umowy.

39. Nie ma też znaczenia, czy z przyznanych w umowie możliwości Bank korzystał w toku jej wykonywania.

40. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta, przy czym bez znaczenia pozostaje sposób wykonania umowy stron w tym zakresie. Zgodnie z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu **na datę jej zawarcia** z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem (por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17).

41. Skoro zatem dla oceny abuzywności zapisów umowy istotny jest stan z daty jej zawarcia, to bezzasadne było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku wykazania, jak umowa była wykonywana, jak pozwany ustalał swoje kursy i czy miały one charakter rynkowy, względnie ustalenie, jaki byłby kurs rynkowy, ewentualnie jakie rachunki miał w swojej ofercie w tym okresie. Okoliczności te pozostawały nieistotne dla oceny, czy postanowienia umowy stron miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., wobec czego wnioski w tym zakresie pominięto. Bez znaczenia było również, w jaki sposób pozwany pozyskiwał środki na udzielenie kredytu, w jaki sposób je księgował i jak funkcjonował oraz funkcjonuje na rynku, a nadto jak byłaby sytuacja, gdyby powodowie zaciągnęli

inny rodzaj kredytu. Powodowie nie zawarli bowiem innej umowy, a wskazane okoliczności w żadnej mierze nie były objęte umową stron. Z tych przyczyn pominięto wnioski pozwanego o dopuszczenie dowodów, które miałyby dotyczyć tych okoliczności (z zeznań świadków i opinii biegłego), zaś niektóre z dokumentów dołączonych do odpowiedzi na pozew uznano za nieistotne i niewymagające odniesienia (prywatne opinie).

42. Podsumowując tę część rozważań, w ocenie Sądu wskazane wyżej postanowienia umowy dotyczące stosowania dwóch różnych rodzajów kursów, które mogły być swobodnie ustalane przez jedną ze stron umowy (Bank) nie zostały uzgodnione indywidualnie z powodami i kształtowały ich zobowiązania w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy, a zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., a w związku z tym nie wiążą powodów, co dotyczy w szczególności § 2.2 i § 7.1 umowy oraz § 8.3 regulaminu, ale również innych zapisów dotyczących stosowania kursów waluty szwajcarskiej (np. w przypadku przewalutowania po wypowiedzeniu umowy, czy wcześniejszej spłaty - § 9.4, § 10.4 i 5 regulaminu).

43. Wyeliminowanie wskazanych zapisów i związanie stron umową w pozostałym zakresie, czyli przy zachowaniu postanowień dotyczących indeksacji kredytu oznaczałoby, że kwota kredytu wypłaconego powodowi powinna zostać przeliczona na walutę szwajcarską, a powodowie w terminach płatności kolejnych rat powinni je spłacać w walucie polskiej, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia.

44. Nie ma przy tym możliwości zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień żadnego innego kursu waluty.

45. Zgodnie z wiążącą wszystkie sądy Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy 93/13/EWG dokonaną przez TSUE w powołanym już wyżej wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18:

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następnie je zaakceptuje,

b) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku TSUE),

c) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałoby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por. w szczególności pkt 57-62 wyroku TSUE),

d) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku TSUE),

e) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku TSUE).

46. Wyraźnie wskazać przy tym trzeba, że ani prawo unijne, ani prawo polskie **nie wymaga, aby w związku z zastrzeżeniem klauzuli abuzywnej konsument bezwzględnie uzyskał możliwość powołania się na nieważność całej umowy** (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 marca 2012 r. w sprawie C-453/10, Jana Pereničova i Vladislav Perenič przeciwko SOS financ spol. sr.o., ZOTSiS 2012/3/I-144, pkt 33).

47. Przenosząc powyższe uwagi na stan faktyczny niniejszej sprawy należy wskazać, że brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalałyby na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski lub innych kursów wskazywanych przez strony w umowie.

48. Nie ma zwłaszcza możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się takim właśnie kursem w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Po pierwsze, świadczenie obu stron było wyrażone w walucie polskiej (wypłata kredytu i jego spłata następowały bowiem w PLN, a CHF był tylko walutą indeksacyjną). Po drugie, wspomniany przepis nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie z dniem 24.01.2009 r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy już od daty jej zawarcia, co czyni niemożliwym zastosowanie przepisu, który wówczas nie obowiązywał. Nawet gdyby uznać, że art. 358 § 2 k.c. mógłby być stosowany do skutków, które nastąpiły po dacie jego wejścia w życie (przy wysoce wątpliwym założeniu, że skutki te nie są związane z istotą umowy stron – por. art. XLIX przepisów wprowadzających kodeks cywilny), to nadal brak byłoby możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalić wysokości zadłużenia w CHF po wypłacie kredytu.

49. Z tej przyczyny zbędne było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku ustalenia, jaka byłaby wysokość zobowiązań z umowy przy przyjęciu innych wskaźników niż przyjęte w umowie, wobec czego wniosek pozwanego w tym zakresie pominięto (o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego).

50. W ocenie Sądu brak określenia kursów wymiany i możliwości uzupełnienia umowy w tym zakresie skutkuje koniecznością wyeliminowania z umowy całego mechanizmu indeksacji, który - określony przy pomocy niedozwolonych postanowień dotyczących kursu wymiany - jawi się w całości jako sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszający interesy kredytobiorcy - konsumenta.

51. W ocenie Sądu po wyeliminowaniu wskazanych postanowień umowa stron nadal może być wykonywana bez zmiany charakteru jej głównego przedmiotu. Głównym przedmiotem umowy kredytu jest bowiem zobowiązanie banku do udostępnienia kredytobiorcom na czas oznaczony kwoty środków pieniężnych na ustalony cel i zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu (art. 69 pr. bank.).

52. W przypadku umowy stron, po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, nadal znana jest kwota i waluta kredytu (wyrażona wszakże w PLN), cel kredytu, okres i termin spłaty, wysokość prowizji oraz oprocentowanie (suma marży i stopy bazowej).

53. Taka umowa w pełni odpowiada cechom umowy kredytu wskazanym w art. 69 pr. bank., jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych i w żaden sposób nie narusza zasad współżycia społecznego.

54. W ten sposób jednocześnie osiągnięty jest cel przepisów art. 385¹ k.c. i dyrektywy 93/13/EWG, wyłożony przez TSUE i zakładający wyeliminowanie z umowy wyłącznie postanowień niedozwolonych z zachowaniem umowy, o ile nie zmienia to jej głównego charakteru w rozumieniu przepisów krajowych (czyli de facto art. 69 pr. bank.).

55. Nie jest przy tym uzasadnione przyjęcie poglądu wyrażonego w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego w sprawie V CSK 382/18, że wyeliminowanie ryzyka kursowego (będące skutkiem eliminacji niedozwolonych klauzul kształtujących mechanizm indeksacji i przekształcenia kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej w zwykły (tzn. nieindeksowany) kredyt złotowy, oprocentowany według stawki powiązanej ze stawką LIBOR) jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp, czy wariant umowy kredytu, co z kolei oznacza po wyeliminowaniu tego rodzaju

klauzul utrzymanie umowy **o charakterze zamierzonym przez strony** nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością).

56. Po pierwsze, powtórzyć trzeba, że uznanie postanowień umowy za niedozwolone, co do zasady ma prowadzić jedynie do ich usunięcia z umowy, a jej nieważność (bezskuteczność) powstaje tylko wówczas, gdy nie ma możliwości jej utrzymania.

57. Po drugie, jak zresztą wskazano w uzasadnieniu przywołanego wyroku SN, przy ocenie skutków eliminacji klauzul niedozwolonych z umowy nie powinno sięgać się do domniemanej woli (zamiaru) stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.).

58. Ocena, czy umowa o taki kredyt może być utrzymana, wymaga zatem ustalenia, czy jej elementy konstrukcyjne po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych nadal mieszczą się w jej zasadniczym typie, pozwalającym na przyjęcie, że może być wykonywana jako umowa o kredyt bankowy.

59. Jak natomiast już wskazano, eliminacja postanowień dotyczących kursów wymiany, nie zmienia zasadniczych postanowień, których esencją – zgodną z art. 69 pr. bank. - jest umożliwienie powodowi skorzystanie z kredytu udzielonego przez pozwanego, z obowiązkiem spłaty w określonym czasie, przy ustalonym oprocentowaniu.

60. Ponownie zaznaczyć trzeba, że podstawowym celem przepisów art. 385¹ i nast. k.c. oraz dyrektywy 93/13/EWG jest wyłącznie niestosowanie postanowień niedozwolonych, a umowa powinna nadal obowiązywać bez jakichkolwiek innych zmian, o ile jest to prawnie możliwe (por. uzasadnienie wyroku SN z 14.07.2017 r., II CSK 803/16 i powołane tam orzecznictwo, w tym wyrok TSUE sprawie C-453/10 - pkt 33 oraz przywoływany wyżej wyrok TSUE w sprawie C-260/18).

61. Skoro umowa po takim zabiegu nadal spełnia wszelkie niezbędne cechy umowy kredytu, nie sposób uznać aby była sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego, a co więcej jej główne cechy spełniają założenia stron, których celem było zawarcie umowy o kredyt w walucie polskiej, spłacany w walucie polskiej i przy zastosowaniu niższego oprocentowania.

62. Bez znaczenia jest przy tym, że to niższe oprocentowanie wyznaczone jest przy pomocy wskaźnika odnoszącego się do kursu waluty innej niż waluta kredytu. Strony mogą bowiem zastosować dowolny wskaźnik, byle jego istota nie sprzeciwiała się naturze umowy kredytowej, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Żaden przepis ustawy nie sprzeciwia się zastosowaniu wskaźnika LIBOR do ustalenia jednego z elementów stopy oprocentowania kredytu; nie sposób też w ocenie Sądu uznać, aby jego stosowanie było sprzeczne z naturą umowy kredytu bankowego lub jakimikolwiek zasadami współżycia społecznego. Bez znaczenia jest przy tym, jakimi przesłankami kierował się Bank, przyjmując w swoim wzorze taki właśnie wskaźnik oraz to, że bez mechanizmu indeksacji do waluty obcej nie zawarłby umowy o takiej treści, gdyż – jak wskazywano wcześniej – nie są to okoliczności istotne dla ustalenia sankcji związanych z abuzywnością innych postanowień umowy.

63. Skoro umowa stron nadal może być wykonywana jako umowa kredytu bankowego po wyeliminowaniu spornych postanowień, powództwo o ustalenie jej nieważności podlegało oddaleniu, jako pozbawione podstaw faktycznych i prawnych. Na marginesie wskazać trzeba tylko, że w ocenie Sądu powodowie mieli przewidziany w art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) interes prawny w wystąpieniu z takim żądaniem, niezależnie od tego, że jednocześnie wystąpili z żądaniem zapłaty, które w ocenie pozwanego jako żądanie dalej idące, eliminuje interes prawny powodów w żądaniu ustalenia nieważności umowy.

64. Interes prawny powodów polegał na tym, że w istocie domagali się definitywnego usunięcia niepewności prawnej co do istnienia łączącego ich z pozwanym stosunku prawnego w przypadku wyeliminowania niektórych postanowień regulujących jego treść. W świetle przytoczonego wyżej orzecznictwa TSUE i SN oraz analizowanych w nim przepisów prawa europejskiego i polskiego, skutkiem eliminacji takich postanowień nie zawsze musi być upadek całej umowy, gdyż co do zasady powinna ona obowiązywać dalej w zmienionej treści. W przypadku umowy długoterminowej, jaką

jest umowa kredytu, żądanie zwrotu kwot wypłaconych lub wpłaconych może wynikać z różnych przyczyn (np. z tytułu zaległych rat, wskutek wypowiedzenia umowy, dokonania nadpłaty), zatem samo rozstrzygnięcie o uwzględnieniu lub oddaleniu żądania zapłaty na tle umowy kredytu, nie zawsze wyeliminuje wątpliwości co do jej istnienia lub treści. Takie możliwości daje natomiast rozstrzygnięcie o żądaniu ustalenia nieważności lub nieistnienia stosunku prawnego, jakim jest umowa kredytu, wskutek jej upadku spowodowanego następczym powołaniem się przez kredytobiorcę – konsumenta na niedozwolony charakter niektórych jej zapisów.

65. Oddalenie żądania ustalenia nieważności umowy czyni zbędnym rozważania, czy to żądanie – jak twierdził pozwany - byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, aktualizowało natomiast konieczność rozstrzygnięcia o żądaniu zapłaty.

66. Sąd dostrzega jednak znaczące rozbieżności w judykaturze i doktrynie prawa dotyczące umów kredytów indeksowanych i denominowanych oraz znaczenia wykładni dokonanej w wyroku TSUE w sprawie C-260/18 dla oceny skutków zawarcia w takich umowach klauzul niedozwolonych (por. uzasadnienie przytoczonego wyżej wyroku SN w sprawie V CSK 382/18).

67. Przed rozstrzygnięciem o roszczeniu zgłoszonym jako ewentualnie zasadne byłoby zatem prawomocne przesądzenie kwestii ważności umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych.

68. Rozstrzygnięcie o roszczeniu ewentualnym wymaga bowiem dalszych ustaleń dotyczących prawidłowego określenia rat kredytu z uwzględnieniem treści umowy, jaka pozostaje w mocy po eliminacji mechanizmu indeksacji, czyli przy przyjęciu, że umowa ma charakter umowy kredytu w walucie polskiej oprocentowanego według zmiennej stopy procentowej. Jeżeli strony nie dojdą do porozumienia w tym zakresie, będzie to wymagało opinii biegłego, który wyliczy wysokość należnych w takim wypadku rat oraz potencjalną nadpłatę dokonaną przez powodów, jaka powstała wskutek pobierania przez pozwanego z rachunku wskazanego do obsługi kredytu kwot wyższych niż rzeczywiście należne. Konieczne będzie również rozważenie charakteru tych nadpłat.

69. W tym kontekście należy zauważyć, że wniesienie powództwa o roszczenia główne i ewentualne na wypadek nieuwzględnienia roszczeń głównych, stanowi szczególny przypadek kumulacji roszczeń (por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 18.10.2013 r., III CZP 58/13, oraz przywołane tam orzecznictwo dotyczące charakteru roszczeń ewentualnych, m.in. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 28 października 2008 r., I PZ 25/08).

70. Co do zasady w przypadku kumulacji roszczeń możliwe jest wydanie wyroku częściowego, dotyczącego tylko niektórych z nich (art. 317 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego – k.p.c.).

71. W ocenie Sądu, jeżeli roszczenia główne i ewentualne są sformułowane na takiej samej podstawie faktycznej, a do rozstrzygnięcia nadaje się część tych roszczeń, które według kolejności ich rozstrzygnięcia podlegają oddaleniu, zaś dalsze żądania ewentualne wymagać będą dalszych czynności dowodowych, w pełni uzasadnione jest wydanie wyroku częściowego w zakresie roszczenia zgłoszonego jako główne. W przypadku zaskarżenia takiego rozstrzygnięcia, sąd drugiej instancji zawsze może uwzględnić powództwo i zmienić charakter wyroku z częściowego na końcowy, co zdezaktualizuje potrzebę orzekania o żądaniach ewentualnych. W przypadku oddalenia środka odwoławczego nadal aktualna będzie natomiast potrzeba rozstrzygnięcia o dalszych żądaniach ewentualnych.

72. Jak już wskazywano, zarówno żądanie główne, jak i ewentualne, mają wynikać z faktu zamieszczenia w umowie stron postanowień niedozwolonych, czyli z tej samej podstawy faktycznej. Wynika to z przekonania powodów, że skutkiem zamieszczenia tych postanowień jest nieważność umowy, zaś w przypadku kolejnych żądań – przekonanie, że skutkiem tego jest co najmniej wyeliminowanie tych postanowień i konieczność innego rozliczenia umowy.

73. W świetle uwag sformułowanych wyżej możliwe jest zatem wydanie wyroku częściowego co do roszczenia głównego.

74. Uwzględniając wskazane wyżej rozważania, na podstawie art. 316 k.p.c., wyrokiem częściowym oddalono zatem żądanie ustalenia nieważności umowy stron, nie znajdując podstaw faktycznych i prawnych do jego uwzględnienia.

75. Po uprawomocnieniu się tego rozstrzygnięcia zaktualizuje się natomiast potrzeba przeprowadzenia dalszych czynności procesowych zmierzających do rozstrzygnięcia o żądaniu ewentualnym.